

Asia: VN/32825/2024

Hallituksen esitys eduskunnalle opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Oulun kaupungin lausunto Hallituksen esitykseen eduskunnalle opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Oulun kaupunki kiittää mahdollisuudesta saada lausua hallituksen esitykseen eduskunnalle opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi. Otamme pääasiassa kantaa virastorakenneuudistukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisen mahdollisuuksiin. Emme tarkastele tarkemmin yksittäisiä virastoja koskevaa lainsäädäntöä tai niille lainsäädännössä asetettavia mahdollisia rakennemuutoksia.

Hallituksen esityksen tavoitteena on selkeyttää ja yhtenäistää opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastorakennetta toiminnallisesti tarkoituksenmukaisemmaksi kokonaisuudeksi siten, että virastoja on helpompi ohjata, ne ovat hallinnollisesti nykyistä selkeämpiä kokonaisuuksia ja niiden toiminta on yhteiskunnallisesti vaikuttavampaa. Käytännössä esityksessä ehdotetaan, että opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan 10 nykyisestä virastosta muodostettaisiin viisi virastoa. Varsinaisessa lausunnossa keskitytään sivistysalan hallinnon virastouudistusta koskevaan lainsäädäntöön ja siinä korostuu virastorakenteen uudistuksen toteutuminen kustannustehokkaasti.

Perustuslain 22§:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Usealla sivistyshallinnon alaisella virastolla on perusoikeuksien toteutumista edistäviä tehtäviä. Virastouudistuksella ja sitä koskevalla lainsäädännöllä pyritään edesauttamaan sellaisen sivistyshallintokokonaisuuden toteutumista, mikä vahvistaa edelleen perustuslaissa määritellyn julkisen vallan ja sivistyksellisten perusoikeuksien toteutumista. Sivistyshallinnon toiminnallisen kokonaisuuden vahvistamiseksi lausunnossa tuodaan esille yhteistyön vahvistamisen merkitys sivistyksellisten perusoikeuksien toteutumisen mahdollistamiseksi.

Lausunnossa todetaan, että palveluiden, toiminnan ja ohjausjärjestelmän laatu ja yhdenmukaisuus paranevat virastorakenneuudistuksen myötä. Oulun kaupunki suhtautuu yleisellä tasolla myönteisesti lausunnossa esitettyyn ajatukseen virastorakenteen yhtenäistämisestä ja yhteisten

toimintamallien kehittämisestä. Kuitenkin Taiteen edistämiskeskuksen ja Kansallisen audiovisuaalisen instituutin yhdistymiselle on vaikea löytää toiminnallisia perusteita. Näiden virastojen nykyiset toiminnot ja toimialat poikkeavat merkittävästi toisistaan, eikä yhdistymisestä todennäköisesti saada merkittäviä hyötyjä. Haluamme tuoda esille, että sivistyksellisten perusoikeuksien toteuttaminen edellyttää laajempaa julkisen hallinnon uudistamista ja erityisesti yhteistyön vahvistamista myös muiden ministeriöiden ja hallinnonalojen kanssa. Huolimatta siitä, että lausunnossa keskitytään sivistysalan hallinnon rakenteisiin, haluamme muistuttaa, että sivistyshallinnon toimintaa määrittävät rakenteet toteutuvat arjessa sen eri toimijoiden työssä. Se, miten virastorakenneuudistus tosiasiallisesti vaikuttaa sivistyksellisten perusoikeuksien toteutumiseen ja vahvistumiseen, on luonnollisesti tästä syystä ohutta. Ohjaurakenteen toteutumiseen muodostuvan viraston ja paikallisen tason kesken lausunnossa ei liiemmälti oteta kantaa. Taide- ja kulttuurialan virastouudistusta koskevan lainsäädäntömuutosten osalta kannamme huolta siitä, ettei se ota riittävästi huomioon taide- ja kulttuurikentällä olevaa asiantuntijuutta, erityisesti Taide- ja kulttuurineuvostoa koskevien muutosten osalta. Neuvoston puheenjohtajan ja jäsenten peräkkäisistä toimikausista tulee säätää laissa, ja hyvä kompromissi voisi olla kolmen vuoden toimikausi ja maksimissaan kaksi peräkkäistä kautta. Neuvostossa tulee olla lapsille turvallisen mediaympäristön ja audiovisuaalisen kulttuurin asiantuntemusta. Esitämme erityisen huolemme hallituksen esityksessä olleesta ehdotuksesta muuttaa taiteilijoiden apurahoja koskevaa päätösrakennetta. Muutos tarkoittaisi nykyisen noin 200 luottamushenkilön toimielimen korvaamista yhdellä toimielimellä ja asiantuntija-arvioinnilla, mikä vaarantaa taiteen vapauden ja autonomian. Lisäksi taidekentän kuuleminen ennen Taide- ja kulttuurineuvoston nimittämistä tulisi säilyttää.

Lausunnon keskittyessä rakenteiden tarkasteluun yhteiskunnallisten vaikutusten kuvaus jää vähäiseksi. Jää nähtäväksi, miten sirpaloitunut virastorakenne yhtenäistyessään kykenee vahvistamaan sellaista sivistyksellisiä perusoikeuksia toteuttavaa toimintaa, mitä paikallistason toiminnassa pyritään edistämään. Virastorakenneuudistuksen tehtävänä on vahvistaa paikallisen tason toimijoiden edellytyksiä monialaisen yhteistyön toteutumiseksi ja luoda edellytyksiä vastata yhteistyössä eri toimijoiden kanssa sivistyksellisten perusoikeuksien toteutumiseen ja niiden toteuttamista vaikeuttaviin asioihin. Taide- ja kulttuurialan osalta alueelliset toimipisteet, kuten Oulun toimipiste ovat tärkeässä asemassa sivistyksellisten taide- ja kulttuuritoimintaa koskevien perusoikeuksien toteuttamisessa sekä yhteistyössä ja sen kehittämisessä paikallisen ja kansallisen tason välillä.

Virastorakenteen uudistamisen taloudelliset vaikutukset eivät automaattisesti tarkoita sivistyksellisten perusoikeuksien toteutumisen vahvistumista ja niiden turvaamista sivistyshallinnossa ja sen alla työskentelevissä yksiköissä. Rakennemuutos luo kuitenkin mahdollisuuksia rahoituksen tehokkaammalle käytölle ja uudelleen allokoinnille. Rakennemuutuksessa tavoiteltava virastorakenteen kustannustehokkuus synnyttää ajatuksen toiminnallisen yhteistyön vahvistamisen tavoitteen rinnalla myös toimintojen keskittämisestä. Kannamme erityistä huolta siitä, että pienempien virastojen mahdollisuudet toimia säilyvät niiden mahdollisesti siirtyessä isomman virastokokonaisuuden alaisuuteen. Huolimatta siitä, että tuottavuutta ja taloudellisuutta koskevat tavoitteet näyttäytyvät keskeisinä motiiveina virastorakenneuudistuksen toteuttamiseksi, ne eivät saa olla ainoa uudistusta ohjaava tekijä.

Penttilä Mika
Oulun kaupunki/ sivistys- ja kulttuuripalvelut

Hellsten Susanna
Oulun kaupunki